

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 340.11

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2026.1.27>

Мельник Марія Богданівна,

кандидат юридичних наук,
науковий консультант відділу забезпечення роботи
секретаря та суддів судової палати управління
забезпечення роботи першої судової палати
секретаріату Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду

НАУКА ТЕОРІЇ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОНЦЕПТ-АНАЛІЗУ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Статтю присвячено концепт-аналізу філософсько-правових учень про науку теорії трудового права України.

За результатами дослідження автор доводить, що ефективність правової доктрини трудового права на дисертаційному рівні, не функціонує в частині належної організації науково-методологічного процесу при обрані тем наукового дослідження, що підтверджується дихотомією, повтореннями, неточностями при обрані та затвердженні тем дисертаційних досліджень. Автор схиляється до того, що це є наслідком неналежного моніторингу, відсутності належних інструментів для моніторингу, як і необізнаності з результатами розвитку доктрини трудового права науково-педагогічним персоналом ЗВО чи то наукової установи.

Концепт-аналіз проблем із філософсько-правовими вченнями у Трудовому праві України підштовхує до сентенції стосовно того, чи дійсно можна вважати правом феномен, якщо воно є неефективним, не цінним, чи то взагалі «шкідливим»? Зрозуміло, що усі ці питання лежать у правовісмоніторинговому ключі, ключі філософсько-правових вчень про науку трудового права України безпосередньо, які і повинні бути предметом переоцінки ідеології трудового права як концепту для навчання, для науки, для практичного застосування.

На думку автора, концепт-аналіз дозволяє констатувати і те, що філософсько-правові учення у трудовому праві проводяться у ногу із політико-правовим запитом на ту чи іншу ситуацію існування проблеми, колізії в трудовому праві, а сама доктринальна база наукових розробок, все таки відображає рефлексію на правову реальність. Натомість не вся частина правової доктрини трудового права, зокрема підручники, узгоджується із концепцією ефективності трудового права, а також в навчальних посібниках із трудового права. Фрагментарні дослідження на рівні докторської дисертації (Л.Ф. Купіної), навряд чи будуть репрезентативними по відношенню до трудового права як цілої галузі, як навчальної дисципліни чи то доктрини трудового права бодай тому, що зосереджені на нормах трудового права.

Ключові слова: *трудове право, правотворчість, доктрина трудового права, філософсько-правові вчення, правовий моніторинг*

Melnyk Maria. Science of the theory of labor law of Ukraine through the prism of concept analysis of philosophical and legal students

The article is devoted to the conceptual analysis of philosophical and legal doctrines on the science of the theory of labor law of Ukraine. According to the results of the study, the author proves that the effectiveness of the legal doctrine of labor law at the dissertation level does not function in terms of the proper organization of the scientific and methodological process when choosing topics for scientific research, which is confirmed by dichotomy, repetitions, inaccuracies in the selection and approval of topics for dissertation research. The author is inclined to believe that this is a consequence of improper monitoring, the lack of proper tools for monitoring, as

well as ignorance of the results of the development of the doctrine of labor law by the scientific and pedagogical staff of the higher education institution or scientific institution.

The conceptual analysis of problems with philosophical and legal doctrines in the Labor Law of Ukraine pushes to the maxim regarding whether law can really be considered a phenomenon if it is ineffective, not valuable, or even "harmful"? It is clear that all these issues lie in the law monitoring key, the key of philosophical and legal teachings about the science of labor law of Ukraine directly, which should be the subject of reassessment of the ideology of labor law as a concept for teaching, for science, for practical application.

According to the author, the concept analysis also allows us to state that philosophical and legal teachings in labor law are carried out in step with the political and legal inquiry into this or that situation of the existence of a problem, a conflict in labor law, and the doctrinal basis of scientific developments itself still reflects a reflection on legal reality. However, not all of the legal doctrine of labor law, in particular textbooks, is consistent with the concept of the effectiveness of labor law, as well as in labor law textbooks. Fragmentary research at the level of a doctoral dissertation (L.F. Kupina) is unlikely to be representative of labor law as an entire field, as an academic discipline, or even the doctrine of labor law, if only because it focuses on labor law norms.

Key words: labor law, lawmaking, labor law doctrine, philosophical and legal teachings, legal monitoring.

Вступ. Євроінтеграційні процеси, спонукають до того, аби наука теорії трудового права України розвивалась за раціональними, прагматичними, логічними та системними чинниками і взаємозв'язками. Це б надало можливість збагатити та вдосконалювали правову доктрину трудового права, забезпечити ефективне її правозастосування, відобразило б її тісний зв'язок із практикою.

Натомість, на сьогодні, спостерігається радше перебування її у ситуативних напрямках розвитку, не синхронності та локальності наукових досліджень. Ба, більше, наука трудового права доволі слабо оцінює стрімкий розвиток ШІ, масову трудову міграцію, появу в практиці гіг-контрактів, надомну працю, філософію дистанційної праці, спеціальних /гнучких/ режимів правового регулювання, тощо. Бо в іншому б випадку міграція була в б Україні прогнозованою чи то взагалі б не було. А значить, проблема в недооцінці та недо-моніторингу саме цієї галузі права, і, при чому, як галузі права. Тут, виникає питання: чи ефективно/адекватно пропонує наука трудового права пояснення тих чи інших проблем?; чи ефективно/адекватно прогнозує нормативно-правове регулювання, правотворчий процес завдяки доктрині трудового права?; що відбувається із навчальними та дослідницькими програмами, вченнями про трудові та соціальні стандарти/права?; і, врешті решт, яка тут філософія, ідеоло-

гія, чого/за яку керівну ідею тримається сучасний ринок праці, права працівників тощо?

Тому, аналіз науки трудового права, а точніше «філософсько-правових учень», на нашу думку, сприяв б ефективній оцінці несприятливих тенденцій у трудовому праві та синхронізації правопорядків в ході євроінтеграції.

Також, підняті проблеми окреслюють проблеми не тільки ідеології та соціальної політики на доктринальному рівні, а, й зокрема, моделюють запит до філософсько-правового осмислення самих вчень про трудове право. Зокрема, слід задатись питаннями: які вони сьогодні, що вони пропонують сьогодні у дослідницькій та навчальній парадигмі, за якими програмами ефективності?

За таких обставин, очевидно, що трудове право України підлягає насамперед проведенню моніторингу в контексті філософсько-правових учень, і, зокрема, моніторингу науки теорії трудового права України, навчальних дисциплін, доктринальних доробок. Це й спонукає до постановки відповідної мети та проведення відповідного коцепт-аналізу стану проблеми.

Стан дослідження. Аналізуючи ряд дисертаційних досліджень та навчально-методичний матеріалів, важливо звернути увагу на те, що посеред наукових доробок та спеціальної літератури [19], [20], [23], тощо, на сьогодні, не висвітлюються проблеми безпосередньо науки трудо-

вого права та філософії трудового права у належній мірі.

У цьому ключі достатньо навести декілька тез представників народу, тобто, народних обранців, з огляду на дані, які ними отримані в ході своєї каденції. Так, вітчизняний політик, вчений-юрист Д.О. Гетманцев, з точки зору юридичної практики справедливо задається питанням про те, чому в Україні продуктивність праці є низькою? [3]. На його думку, на показник найбільше впливають системні чинники: (1)застаріла інфраструктура; (2)недостатні інвестиції в обладнання та автоматизацію; (3)низький рівень управлінських практик; (4)слабка логістика; (5)надмірна фрагментація бізнесу та робота малого сектору «в тіні» без доступу до капіталу; (6)наслідки війни — руйнування виробництв і релокація підприємств [3].

Отож, постає за очевидне, що доцільно провести дослідження проблем ефективності трудового права, які, як уявляється, можливо розв'язати та вирішити через призму концепт-аналізу філософсько-правових учень науки теорії трудового права України. Саме у такому ключі постане можливість комплексно осмислити, визначивши проблеми ефективності трудового права через аналіз поглядів представників науки трудового права в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є проведення концепт-аналізу науки теорії трудового права України через філософсько-правових учень.

Виклад основного матеріалу. У словнику з української мови слово «концепт» вживається у декількох значеннях та є загальним поняттям. Зокрема концепти є когнітивними структурами, що виступають посередниками між мовою та позамовною реальністю твору. Їх методика базується на вивченні ціннісних доміант у мові. А також, як думка, ідея, вигадка [7, с.397]. А слово «концепція» означає систему доказів певного дослідження, сукупність поглядів на те чи інше явище. З іншого боку, слово концепція подається як загальний задум, основна думка художнього твору, проекту і т.д. [7, с.399]. До прикладу, виокремлюють концепцію «постіндустріального

суспільства», згідно якої «... суспільство, в економіці якого переважає інноваційний сектор економіки з високопродуктивною промисловістю, індустрією знань, з високою часткою у ВВП високоякісних та інноваційних послуг, з конкуренцією в усіх видах економічної та іншої діяльності, а також більш високою часткою населення, зайнятого у сфері послуг, ніж у промисловому виробництві ...»[15]. Водночас, вважається, що концепція Белла про постіндустріальне суспільство по суті частково розкриває концепцію Тоффлера про хвильовий характер розвитку суспільства. За якою є три хвилі розвитку суспільства: перша хвиля — аграрне суспільство, друга хвиля — індустріальне суспільство, третя хвиля — постіндустріальне суспільство. І концепція постіндустріального суспільства органічно вписується в хвильову концепцію Тоффлера [15].

У філософії права в розділі «філософія історії» (що займається поясненням змісту, закономірностей, основних напрямків історичного процесу, а також обґрунтовує методи його пізнання [4, с.347]), визначені такі концепції філософії історії як от: гносеологічний напрямок, за яким стоїть питання розкриття логіко-теоретичних і методологічних проблем дослідження минулого, його теоретичної реконструкції та пошук істинності історичних фактів [4, с.336]; онтологічної концепції, у якій предметом філософії історії вважають сукупність досліджень, спрямованих на виявлення специфічних особливостей спеціальних явищ, процесів; аксіологічна концепція, яка приділяє увагу проблемі цінностей історії, з'ясуванню основ суджень, за якими одні явища історичного знання є цінними, а інші – не цінними [4, с.337]; а також, технократична концепція, яка надає техніці вирішальну роль у суспільному житті, прогресі суспільства і стверджує, що лише індустріалізація здатна раціональним чином регулювати й удосконалювати життя суспільства й особистості. При чому, що цікаво, тут ж, віднесено рівень розвитку продуктивних сил, техніки, науки й інформатики. Наприклад, вважається, що концепція постіндустріалізму виходить з того, що в сучас-

ному суспільстві переважає не первинна сфера економіки (сільське господарство), не вторинна (промисловість), а третинна (сфера послуг), у якій визначальну роль відіграє інформація. На цій основі, стверджується, що мікроелектронна революція, яка розгортається в постіндустріальному суспільстві, лежить в основі розвитку суспільства і робить саме інформацію, а не працю фундаментальним суспільним фактором [4, с.339]. Очевидно, що концепції філософії історії надають можливість не тільки відстежити еволюцію зміни до підходів та напрямків розвитку права, в тому числі і трудового права, але й саме те, в яких координат має рухатися наука трудового права безпосередньо, який, власне, контекст пізнання методології пізнання науки трудового права України.

М.С. Кельман, Л.М. Кельман та І.В. Романська проводячи осмислення методології пізнання наукових теорій у правознавстві доводять, що розвиток формальної логіки, який розпочався в останній третині минулого століття, зазначають, що такий не лише призвів до методичної появи у «формальних науках» логіки та математики, а й спонукав до осмислення всіх наукових сфер, і таким чином сприяв становленню наукової теорії як окремої галузі науки [8, с.40]. Що ще раз підтверджує необхідність врахування питання логіки і математики, власне моніторингу самої «науки трудового права України», яка, звісно, може бути попередньо оцінена з точки зору й відповідного концепт-аналізу.

Так, у навчальному посібнику із Трудового права України за редакцією В.О. Кучера (2017), «трудова права України» подається як «... самостійна галузь права (система правових норм), що регулює суспільні відносини, засновані на укладеному трудовому договорі, а також відносини пов'язані з ними..» [16, с.21].

У навчальному посібнику із Трудового права України Р.Я.Бутинської, Н. П.Мокрицької (2022), зазначається, що «... трудова права – це сукупність норм, які регламентують суспільні відносини у сфері найманої праці...» [1, с.17].

У підручнику з Трудового права України С.В.Венедіктова (2024) подано матеріал про поняття трудового права як

галузі права, про трудове право як наука, про трудове право як навчальна дисципліна. Зокрема, С.В.Венедіктов зазначає, що «трудова права України як галузь права — це система встановлених або санкціонованих державою правових норм, що регулюють трудові та тісно пов'язані з ними відносини. Трудова права як науку формують доктринально обґрунтовані судження та висновки, що стосуються проблемних аспектів правового регулювання трудових та тісно пов'язаних з ними відносин, а також шляхів їх можливого вирішення. Трудова права як навчальна дисципліна являє собою систему знань про трудове право, що формується трудовим законодавством, позиціями науковців, правозастосовною та судовою практикою...» [2, с.17].

У підручнику з Трудового права України Ю.П. Дмитренко (2009) подається поняття «Трудова права як галузь права». Під ним пропонується розуміти «... об'єктивно відокремлена система взаємопов'язаних правових норм, які регулюють суспільні трудові та пов'язані з ними відносини суспільної організації праці з приводу реалізації громадянами їх права на працю та застосування найманої праці на підприємствах, в установах, організаціях різних форм власності з поєднанням суспільних колективних та особистих інтересів їх суб'єктів...» [5, с.39].

С.В. Венедіктов схиляється до того, що «... яскравою складовою античного світу є стародавній рим, право якого послужило в подальшому основою формування та розвитку систем права для багатьох сучасних держав. Для стародавнього риму характерним був розподіл суспільства на вільних громадян та рабів, праця яких регулювалася виключно нормами приватного цивільного права...» [2, с.8]. Схожої позиції й інші автори [16].

Вважається, що «... в Україні становлення і розвиток трудового права як самостійної галузі відбувались у радянський період її історії. Створене на початку ХХ ст. радянське трудова права було дуже ідеологізоване. Його концептуальна основа – певні непохитні догми: заперечення приватної власності; диктатура пролетаріату; провідна роль держави як

головного інструменту суспільних перетворень; праця розглядалася як обов'язок працювати. Була запроваджена всезагальна трудова повинність...» [16, с.16].

Схожій позиції притримується і С.В. Венедіктов, зазначаючи, що «... сучасне трудове право України сформовано передусім на підґрунті радянського трудового права...» [2, с.14].

У загальних положеннях (Розділ 1) підручника з Трудового права України С.В. Венедіктова викладені такі підрозділи, як от: передумови виникнення та особливості становлення трудового права; поняття та принципи трудового права; предмет і метод трудового права; Функції трудового права; система трудового права; сфера дії норм трудового права [2, с.7–40]. У предметному покажчику термін «ефективність» відсутній [2, с.222–224], відсутні і вчення про ефективність норм чи то ефективність трудового права загалом як галузі, як навчальної дисципліни та як науки.

У загальних положеннях (Розділ 1) підручника з Трудового права України О.Д.Дмитренка викладені такі підрозділи, як от: історичні витоки та становлення трудового права; сучасний стан та перспективи розвитку трудового права; роль праці та трудового права в житті суспільства [5, с.1–37]. У Розділі 2 «Предмет, метод і система трудового права» розкриті питання про: поняття і предмет трудового права; методи трудового права; функції трудового права; система трудового права України; місце трудового права в загальній системі права [5, с.38–68]. Питання про ефективність норм трудового права, ефективність трудового права як галузі, як навчальної дисципліни та як науки, не розкриваються, не подаються.

Схожі неординарні підходи містяться й в інших підручниках та навчальних посібниках.

За таких обставин, важливо оперувати певними інструментами, які б забезпечували моніторинг тієї чи іншої наукової сфери, і, зокрема, й були б застосовними для моніторингу науки трудового права України.

Так, у деяких виданнях виокремлюються принципи моніторингу відкритої

науки, які зосереджені на трьох ключових стовпах. До таких відносять: (1) релевантність та значимість, (2)прозорість та відтворюваність, а також (3)самооцінка та відповідальне використання. Вони були розроблені з урахуванням різних контекстів зацікавлених сторін, можливостей та ресурсів, послідовно враховуючи як якісні, так і кількісні результати та результати. Важливо відзначити, що Принципи не призначені для оцінки окремих дослідників. Крім того, вони призначені для того, щоб бути більш натхненними, ніж приписувати. Вважається, що ці Принципи послужать основою минулих і майбутніх відкритих систем моніторингу науки і будуть схвалені по всьому світу [28].

Зокрема, зазначається, що усі (а)ініціативи моніторингу відкритої науки повинні бути чітко визначеними, релевантними та адаптованими до різноманітних дослідницьких контекстів. Вони повинні підтримувати політику та рішення, засновані на доказах, розроблятися через інклюзивні та партисивні процеси співпраці та відображати різноманітність дисциплін та зацікавлених сторін. Забезпечення модульності, прозорості та узгодженості дозволяє проводити надійну оцінку, враховуючи при цьому різні потреби та практики; (б)значущими для планування та політики: показники повинні відповідати ширшим громадським та глобальним пріоритетам і бути доступними та корисними для широкого кола зацікавлених сторін. Вони повинні дозволяти відповідним зацікавленим сторонам розробляти та оцінювати контекстно-орієнтовані системи моніторингу, сприяючи впровадженню політики, рішень та дій, заснованих на доказах, з часом; (в)спільне створення: Індикатори повинні створюватися спільно з залученими дослідницькими спільнотами та, де це доречно, з відповідними неакадемічними спільнотами шляхом публічних консультацій та діалогу, забезпечуючи включення недостатньо представлених груп. Розробка та впровадження індикаторів повинні бути зумовлені активною участю відповідних зацікавлених сторін, заснованими на діяльності та пріоритетах, що керуються спільнотою; (г)інклюзивність:

Індикатори повинні відображати різноманітність зацікавлених сторін, академічних дисциплін, мов, а також економічний, соціально-культурний контекст та геополітичні обмеження дослідницького ландшафту, що моніториться [28]; (д) модульність: Структури індикаторів повинні бути модульними, що дозволить різним спільнотам складати набори індикаторів, які найкраще відповідають їхнім конкретним потребам. Для підтримки різноманітності та інклюзії, забезпечуючи водночас як глобальну порівнянність, так і локальну адаптивність, ці рамки повинні включати поєднання кількісних та якісних підходів, включаючи тематичні дослідження; (ж) надійність: Рівень наукового консенсусу щодо надійності кожного показника має бути чітко визначений. Для забезпечення прозорості будь-який показник, який є експериментальним або все ще розробляється, повинен бути чітко визначений та позначений як такий [28]; (з) узгодженість: Індикатори повинні бути узгодженими для полегшення порівняння між установами, країнами, регіонами, дослідницькими напрямками та дисциплінами з плином часу [28], тощо.

Натомість, з філософсько-правової точки зору трудового права, Т.А.Занфірова, у навчальному посібнику звертає увагу на те, що у трудовому праві завжди присутня певна ентропія (від лат. «поворот, «зміна, «перетворення»). Де сам по собі ентропійний процес забезпечує відбір, еволюції можливостей за рахунок стану некерованості і невизначеності. Головним чином у сфері трудового права тут постають норми трудового законодавства, які можуть потрапляти в зону невизначеності та неструктурованості, в силу наявності таких чинників як от: (1) чинником корупцію, який власне й призводить до зростання ентропійності трудових відносин; (2) чинником прийняття волонтаристських законодавчих рішень, які через недалекоглядність знижують рівень упорядкованості наявної системи трудових правовідносин і створюють ситуації некерованого різноманітності правових норм; (3) чинником соціальних трансформацій, які детермінують відставання трудових норм від фактичного розвитку трудових правовідносин,

що також створює передумови для зростання хаосу і невизначеності [6, с.460]. Відтак, видається за доцільне відмітити, що критерії, які наведені Т.А. Занфіровою є прийнятні та дозволяють частково віднайти у дослідженні проблеми ефективності трудового права України.

Варто звернути увагу на стан розробки іншої навчально-методичної літератури з дисципліни «Трудове право України». Зокрема, у вітчизняних підручниках та навчальних посібниках із трудового права України [16], [17]; [18], [22], [21], питання про трудове право на рівні дефініції подається доволі неординарно. А такі формулювання терміно-понять як от «трудове право як галузь права», «трудове право і правова доктрина», «трудове право як навчальна дисципліна», «наука трудового права», «філософія трудового права», взагалі відсутні.

Не було б зайвим звернути увагу на те, що філософсько-правові учення лежать у площині паспорту спеціалізації 12.00.01 «теорія держави і права; історія політичних та правових учень». Тобто, замість філософії притаманна «політика» сектору правничої науки. Але аж ніяк не філософія.

У доктрині трудового права, зокрема у дисертаційних дослідженнях із спеціальності «12.00.05» – трудове право; право соціального забезпечення [9], бодай в контексті висловлених зауважень НАПрН України в ході затвердження тем дисертаційних досліджень за останні 5-ть років. Зокрема, 1 2020 – затверджено 36 тем (4,1 %) [10, с.4]; 2021 – затверджено 50 тем (5 %) [11, с.4]; 2022 – затверджено 40 тем (2,9 %) [12, с.4]; 2023 – затверджено 66 тем (4,6 %) [13, с.4]; 2024 – затверджено 28 тем (3,6 %) [14, с.4]. При чому кількість зауважень в 2023, 2024 зроблено щодо тем не входить у найбільше число серед інших спеціальностей [14, с.119], тобто вважається нормальною.

В 2020 р. посеред дисертаційних досліджень на рівні докторської теми, основні зауваження висловлені із таким формулюванням: «тема дослідження потребує відмежування від уже захищених робіт та затверджених тем дисертацій (Мельник В. В. «Єдність та диференціація

правового регулювання нетипових форм зайнятості населення в умовах Євроінтеграції», 2019 р.) [10, с.82–83]. А посеред дисертаційних досліджень на рівні доктора філософії, основні зауваження висловлені стосовно тем із таким формулюванням: «тема дослідження потребує відмежування від уже захищених робіт та затверджених тем дисертацій (Чернота Д.С. «Особливості правового регулювання праці жінок», 2014 р.; Медвецька О.О. «Міжнародно-правове регулювання праці жінок та працівників із сімейними обов'язками», 2017 р.; Тісецька А.А. «Правове регулювання праці жінок за законодавством України», 2019 р.)» [10, с.88]; «тема дослідження потребує відмежування від уже захищених робіт та затверджених тем дисертацій (Репалюк В.Я. «Відповідальність працівника за трудовим законодавством України: міждисциплінарно-правовий аспект», 2019 р.)»; «тема дослідження потребує відмежування від уже захищених робіт та затверджених тем дисертацій (Кушнір Н. В. «Теоретичні засади реалізації гендерної рівності у трудовому праві України», 2016 р., Гиляка І.С. «Забезпечення гендерної рівності у трудових відносинах: вітчизняний та зарубіжний досвід», 2019 р.) [10, с.88–89]; «тема дослідження потребує відмежування від уже захищених робіт та затверджених тем дисертацій (Авраменко А.В. «Правове регулювання відносин щодо обігу та захисту персональних даних працівника в трудовому праві України», 2019 р.) [10, с.89].

Всього тем, стосовно яких висловлені зауваження складає 5-ть дисертаційні роботи за 2020р., посеред яких: 1 докторська та 4-ри доктора філософії.

В 2021 р. посеред дисертаційних досліджень, основні зауваження висловлені із такими формулюваннями: «Тема співпадає з темою Кметь О.О. «Соціальний і правовий захист осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам Державної прикордонної служби України на конфіденційній основі» (№ 360 цього Переліку)»; «Тема є занадто вузькою та співпадає з темою Цісар Д.В. «Нормативно-правове регулювання соціального і правового захисту військовослужбовців

Державної прикордонної служби України» (№ 359 цього Переліку)» [11, с.102–103].

Всього тем, стосовно яких висловлені зауваження складає 2-ві дисертаційних роботи за 2021р.

В 2022 р. посеред дисертаційних досліджень, основні зауваження висловлені із такими формулюваннями: «тема сформульована некоректно, потребує редакційного уточнення та відмежування від уже захищених робіт та затверджених тем дисертацій (Легкошерст Ю.С. «Правове регулювання звільнення зі служби в поліції України», 2021р.)»; «тема сформульована некоректно, потребує редакційного уточнення» [12, с.110].

Всього тем, стосовно яких висловлені зауваження складає 2-ві дисертаційних роботи за 2022р.

В 2023 р. посеред дисертаційних досліджень, основні зауваження висловлені із такими формулюваннями: «тема співпадає з темою Белявцева В.М. «Спрощений режим регулювання трудових правовідносин» (№ 532 цього Переліку); «тема співпадає з темою Голик Д.Б. «Спрощений режим регулювання трудових відносин» (№ 531 цього Переліку)» [13, с.5]; «тема співпадає з темами Пижик А. А. «Трудові правовідносини в умовах розвитку сучасних технологій» (№ 534 цього Переліку); Шмирова Є.І. «Особливості регулювання трудових відносин в контексті глобалізації економіки» (№ 535 цього Переліку)»; «Тема співпадає з темами Земляного Д.В. «Трудові правовідносини в умовах цифрової трансформації суспільства» (№ 533 цього Переліку)»; Пижик А.А. «Трудові правовідносини в умовах розвитку сучасних технологій» (№ 534 цього Переліку) [13, с.121]; «Тема співпадає з темою Магеррамова Ніджат Таджаддін огли «Особливості впливу технологічного розвитку на трудові відносини в Україні» (№ 537 цього Переліку); «тема співпадає з темою Шмирова Є.І. «Особливості регулювання трудових відносин в контексті глобалізації економіки» (№ 535 цього Переліку)» [13, с.122].

Всього тем, стосовно яких висловлені зауваження складає 6-ть дисертаційних робіт за 2023р.

В 2024 р. посеред докторських, основні зауваження висловлені із такими формулюваннями: «тема не відповідає рівню докторської дисертації»; «тема сформульована некоректно, потребує редакційного уточнення» [14, с.63]; тощо. В контексті доктора філософії у 2024 році висловлені такі зауваження: «тема дослідження потребує відмежування від уже захищених робіт та затверджених тем дисертацій (Крайз О.В. «Принципи правового регулювання праці адвокатів», 2022 р.)»; «тема сформульована некоректно, потребує редакційного уточнення» [14, с.67–68].

Всього тем, стосовно яких висловлені зауваження складає 6-ть дисертаційних робіт за 2024р., з яких: 4 доктора філософії та 2 доктора наук.

Здебільшого, теми дисертацій за аналізуємий період стосувалися підняття та розкриття питань, які пов'язані із євроінтеграцією, воєнним станом, наслідками «ковідного режиму». До прикладу, в 2021р. – соціальна функція держави; моральна шкода працівників; професійні стандарти; службова діяльність; норми трудового права; норми адміністративного права; службово-трудова відносини; право на зайнятість; праця жінок; стандарти безпеки; трудова мобільність; персональні дані; трудовий договір; індивідуальні трудові спори; умови праці тощо [11, с. 92–103].

В той же час, основні теоретико правові інструменти стосувалися – проблеми реалізації; проблеми; теоретико-правові засади; принципи співвідношення; *правове регулювання* (понад 13-ть робіт); соціально-правовий механізм; спосіб захисту; юридичні гарантії тощо.

З цього випливає, що у правовій доктрині трудового права ставиться в предмет наукового пошуку питання граничні, питання розмежування між галузями; запозичення із інших галузей права понятійного апарату тощо, що може впливати на ефективність трудового права України як галузі права, на її збереження в автентичних рамках.

В 2022р. – освіта і наука; соціальне забезпечення; євроінтеграційні умови;

кадрові військові; трудові відносини; приватна форма власності; воєнний стан; європейське трудове право; соціальний ризик; охорона здоров'я; працевлаштування; соціальний захист; віськовослужбовці; заробітна плата; професійні спортсмени; тощо [12, с.104–110].

В той же час, основні теоретико правові інструменти стосувалися – правове регулювання (понад 6-ть робіт); порівняльно-правовий аналіз; проблеми правового забезпечення; система трудового права; юридичний механізм; правовий статус; юридичні/правові гарантії (понад 2 рази); правові засади; правові механізми; тощо [12, с.104–110].

В 2023р. – юрисдикційні та неюрисдикційні форми вирішення трудових спорів; особисті немайнові права працівника; відповідальність працівників за трудовим законодавством; способів вирішення трудових спорів позасудом; прав працівників в умовах воєнного стану; захист віськовослужбовців; працівники будівельної галузі; правове забезпечення контролю; соціальний діалог; інформація; гендерна рівність; тощо [13, с.109–122].

В той же час, основні теоретико правові інструменти стосувалися – системи/у призм системних правових явищ/, правового регулювання, міждисциплінарних аспектів; правореалізації, правового забезпечення; міжнародного та національного виміру; форми і способу захисту; інформаційна безпека; єдність і диференціація; міжнародний розвиток правового регулювання; особливості правового регулювання; механізм регулювання; процес праці, тощо [13, с.109–122].

При чому, варто відмітити, що філософсько-правові категорії не використовуються у назвах дисертацій; а якщо використовуються, то в стандартних формулюваннях та секстового раціонального навантаження для змісту тієї чи іншої роботи особливо не становлять.

В 2024р. – робочий час; баланс між роботою та особистим життям; принципи права соціального забезпечення; доктрина дії трудового права та його норм під впливом цифровізації; стабільність трудових правовідносин в умовах воєнного часу; трудові правовідносини та

сімейні обов'язки; трудові правовідносини в умовах глобального ринку праці; трудові відносини домашніх працівників; трудові права неповнолітніх спортсменів; соціальний захист внутрішньо переміщених осіб; індивідуальна матеріальна відповідальність працівників; ментальне здоров'я працівника; доброчесність в трудових відносинах; гарантії гідного ставлення з боку роботодавця; відрахування і заробітна плата; доступ до професійної професії; фріланс та особливі форми праці; тощо [14, с.62–68].

Очевидно, що ті та інші проблеми вносять фундаментальні проблеми на рівні розвитку, розуміння та ідеології і політики трудового права України як окремої галузі, закладають невивірені методологічні, структурні, системні проблеми для галузі, що робить її малоефективною чи то взагалі не ефективною в сучасних умовах. А питання відстеження філософсько-правових фундаментальних поглядів, ідеологій по суті відсутні.

Натомість ряд закордонних дослідників проблеми трудового права розглядають під філософсько-правовою призмою.

Так, у Стенфордській енциклопедії філософії, у статті про «філософські підходи до роботи та праці» розкриваються питання концептуальних відмінностей у термінах «робота», «праця», «зайнятість», «дозвілля»; цінності роботи; обмінної вартості праці; оптимізації роботи та культури праці, орієнтованої на роботу; справедливості і політика праці; розподільне правосуддя, його ефективності; рівності та управління робочим місцем; тендеру, турботи та навиків стосовно емоцій у праці; роботи та її майбутнього, тощо [25].

У спільному дослідженні деяких західних сучасних юристів та філософів, яке дістало назву «Філософські основи трудового» (2018) висвітлено міждисциплінарні дослідження філософських ідей, концепцій та принципів, що складають основу для галузі трудового права. Розглядаються сумніви щодо того, чи взагалі потрібне трудове законодавство, що захищає працівників. Приділяється увага потребі розглядати проблему як належну сферу застосування цієї галузі з огляду на такі події, як інтеграція роботи та

домашнього життя за допомогою технологій, глобалізація економіки та нестабільні види роботи, що процвітають в економіці гіг-зайнятості. Приділяючи особливу увагу політичній філософії та теоріям справедливості, деякі напрямки дослідження зосереджені на чотирьох ключових темах, як от: (1)свобода, гідність та права людини; (2)розподільна справедливості та експлуатація; (3)демократія та самовизначення на робочому місці; (4) соціальна інтеграція [26].

Індійська вчена-дослідниця Деві Прабха А. у науковій публікації під назвою «Дослідження філософії трудового права» (2022) розкриває керівні концепції та моральні міркування, що спрямовують створення та застосування законодавства, яке регулює відносини між роботодавцями та працівниками, включені до філософії трудового права. На думку дослідниці, філософія трудового права подається нею у тезах з акцентом на важливі ідеї та дискусії в цій галузі. Вчена обґрунтовує питання на тому, що трудове законодавство базується на розумінні того, що кожна людина має внутрішню цінність та гідність у роботі. А справедливість, правомірність та захист прав працівників слугують наріжними каменями у цій сфері. Викладається ідея про те, що трудове законодавство повинно бути спрямоване на встановлення балансу сил та заохочення рівного ставлення до роботодавців та працівників, що лежить в основі цієї ідеології. Також, на думку дослідниці, визнання права на гідну працю є наріжним каменем самої ідеології, що лежить в основі трудового законодавства. Тому з позиції дослідниці, люди повинні мати доступ до роботи, яка пропонує справедливу оплату праці, безпечні умови праці та можливості для професійного та особистісного зростання. Саме це має бути увазі під «гідною працею». Ці права захищені трудовим законодавством, яке також сприяє соціальному та економічному прогресу [27].

Алан Богг, досліджуючи проблеми філософії трудового права у своїй праці «Праця, любов і марність: філософські перспективи трудового права» (2017), зазначає, що у 2006 році, пишучи про «філософські основи трудового права»,

Гораціо Спектор висловив думку, що «література з філософських основ трудового права є нечисленною. Найцікавіші внески з'являються в роботах, які не стосуються безпосередньо трудового права, а радше вони розглядають більш загальні теми моральної та політичної філософії». Г.Спектор назвав цю особливість сучасної науки з трудового права «дивною». Принаймні з точки зору Великої Британії, це історичне відокремлення трудового права від філософії виявилось і не таким вже й дивним. Адже наука з трудового права у Великій Британії була вкорінена в сильній прихильності до соціологічних методів дослідження, і цьому сприяв сильний дисциплінарний зв'язок між трудовим правом та виробничими відносинами протягом більшої частини ХХ століття. Поряд із цією соціологічною орієнтацією серед юристів з трудового права панував дух прагматизму. Це підкреслювало єдність науки та політичного активізму у публічній сфері. Провідні британські юристи з трудового права ХХ століття активно займалися практичними проблемами праці, прагнучи використати свої наукові знання для використання права як інструменту для покращення життя працівників. Вони були політиками, арбітрами, королівськими комісарами, суддями з трудових спорів [24].

Попри це, – зазначає Алан Богг, – «праця», насамперед стосується ідентичності трудового права як юридичної дисципліни. Вчений задається питанням: чим такий предмет, як трудове право, відрізняється від права деліктів з точки зору його внутрішньої єдності та структури? Тому він досліджує трудове право, яке пропонує розуміти як цілісну категорію юридичної думки. Тому воно відображає ідею стосовно того, що «праця» – це діяльність особливої цінності, яка заслуговує на окреме трактування як сукупність правових норм. Вчений зазначає, що на деякі проблеми з таким підходом є альтернативні можливості. Зокрема, «любов» стосується «автономії» трудового права від приватного права. У цій ідеї Ернест Вайнріб відомий своїм описом приватного права як «подібного до любові». Це твердження надзвичайно складне та дещо незрозуміле, але част-

ково воно спрямоване на те, щоб підкреслити, що приватне право має свою власну внутрішню цінність та зрозумілість. Часто це ґрунтується на контрасті з такими дисциплінами, як трудове право, які є зрозумілими у світлі зовнішніх цілей. У «Любові» я досліджую актуальність «виправної справедливості» для трудового права. А.Богг припускає, що виправна справедливість сприяє нашому розумінню деяких ключових питань трудового права. Я також досліджую способи, якими приватноправові теорії виправної справедливості самі по собі можуть потребувати виправлення, у світлі деяких прикладів законодавчих деліктів з трудового права. Нарешті, у «Марності» я заперечую думку про те, що філософські методи мають незначний практичний внесок у регуляторні проблеми трудового права. Звичайно, цінність філософії не залежить від її грошової цінності для вирішення практичних труднощів. Ясність і розуміння – це її власні винагороди. Тим не менш, в заключному розділі досліджуються деякі мої власні роботи щодо свободи об'єднань, де філософський аналіз мав реальну практичну цінність в самих серцях доктринальної юридичної науки [24].

У вітчизняному навчальному посібнику з філософії трудового права Т.А.Занфірова (2018) розглядає філософію трудового права як міждисциплінарний напрям, що виник на перетині філософії та науки трудового права у єдності двох дискурсів – нормативно-критичного (пов'язаного з критикою, ревізією, переглядом норм трудового права та інших його складових) і нормативно-догматичного (пов'язаного із захистом, посиленням, обґрунтуванням, догматизацією трудового права) [6, с.2]. При чому, не зважаючи на розробку специфічного напрямку розвитку науки трудового права, у посібнику не розкривають проблеми як науки трудового права, так і її ефективності у повній мірі. До того ж, самі по собі філософсько-правові вчення зосереджені на фрагментах основних концепції та понять філософії та філософії права, епізодичної картографії філософів-мислителів.

Висновки. В межах викладено, можливо констатувати, що ефективність

правової доктрини трудового права на дисертаційному рівні, не функціонує в частині належної організації науково-методологічного процесу при обрані тем наукового дослідження, що підтверджується дихотомією, повтореннями, неточностями при обрані та затвердженні тем дисертаційних досліджень. Як наслідок, це вказує на неналежність проведеного моніторингу, відсутність належних інструментів для такого, як і на необізнаність з результатами розвитку доктрини трудового права науково-педагогічним персоналом ЗВО чи то наукової установи.

Концепт-аналіз філософсько-правових вчень у Трудовому праві України підштовхує до сентенції стосовно того, чи дійсно можна вважати правом феномен, якщо воно є неефективним, не цінним, чи то взагалі «шкідливим»? Зрозуміло, що усі ці питання лежать у правовомоніторинговому ключі, ключі філософсько-правових вчень про науку трудового права України безпосередньо, які і повинні бути предметом дотримання ідеології трудового права як концепту в ході підготовки навчального матеріалу, в ході здійснення досліджень у сфері трудового права, в ході практичного застосування.

В той же час, концепт-аналіз дозволяє констатувати і те, що філософсько-правові учення у трудовому праві проводяться у ногу із політико-правовим запитом на ту чи іншу ситуацію існування проблеми, колізії в трудовому праві, а сама доктринальна база наукових розробок, все таки відображає рефлексію на правову реальність. Натомість не вся частина правової доктрини трудового права, зокрема підручники, узгоджується із концепцією ефективності трудового права, а також в навчальних посібниках із тру-

дового права. Фрагментарні дослідження на рівні докторської дисертації (Л.Ф. Купіної), навряд чи будуть репрезентативними по відношенню до трудового права як цілої галузі, як навчальної дисципліни чи то доктрини трудового права бодай тому, що зосереджені на нормах трудового права.

Такий підхід характеризує вузькість застосованої/використовуваної методології для вирішення проблем у трудовому праві вченими-правниками. Ба, більше, в силу системної відсутності питання моніторингу трудового права як галузі права, як навчальної дисципліни та правової доктрини, сучасні дослідження перебувають по суті в регресі, адже не у повній мірі враховують сучасні реалії та запити на концепцію та проможність трудового права як інструменту вирішення соціальних та правових проблем. Причина може критися не в співмірності із ефективним правовим моніторингом та правотворчим процесом; не врахування питання наукових шкіл трудового права, що як наслідок неефективно позначається на правозастосовуванні, методології наукових досліджень та методології викладання самого предмету трудового права, і як наслідок, формуванні єдиної судової практики.

Зрештою, варто констатувати, що сучасні технології та інституції не враховують дослідження з трудового права, а трудове право, як галузь права, не розвивається систематично враховуючи глибинний рівень, антропогенез та еволюцію реальних змін, що склалися на ринку праці, у суспільних відносинах; доктрина ж трудового права, відповідно, не дотична до навчальних дисциплін, що потребує належного та розгорнутого наукового дослідження та дискусії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бутинська Р.Я., Мокрицька Н. П. Трудове право України : навчальний посібник. — Львів : «Галицька видавнича спілка», 2022. 312 с. URL.: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5021/1/%D0%91%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9C%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)
2. Венедіктов С. В. Трудове право України: підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Діа, 2024. 228с. URL.: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_pravo/Trudove-pravo.-Venediktov.2024.pdf (дата звернення: 27.02.2026)

3. Гетманцев пояснив, чому продуктивність праці в Україні у 3–5 разів нижча, ніж у країнах ЄС і до чого тут пенсія. *Судово-юридична газета*. 2 грудня 2025. URL.: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/347586-getmantsev-obyasnii-pochemu-proizvoditelnost-truda-v-ukraine-v-3-5-raz-nizhe-chem-v-stranakh-es-i-pri-chem-zdes-pensiya> (дата звернення: 27.02.2026)
4. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії: навчальний посібник. Харків: Право, 2003. 352с.
5. Дмитренко Ю.П. Трудове право України : підручник / Ю.П.Дмитренко. К.: ЮрінкомІнтер, 2009. 624с. URL.: <http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/11/Trud-pravo-Dmitrenko.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)
6. Занфірова Т.А. Філософія трудового права: навчально-методичний посібник / Т.А. Занфірова. Харків : Константа, 2018. 515с.
7. Концепт – це.. / Значення слова. Словник української мови у двадцяти томах. Том сьомий. Квартал – кяхтинський. Український мовно-інформаційний фонд. Київ, 2016. 912с.
8. Кельман М. С., Кельман Л.М., Романська І. В. Осмислення методології пізнання наукових теорій у правознавстві. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. №1 (17). С.32–42. URL.: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/1134> (дата звернення: 27.02.2026)
9. Паспорти спеціальностей. Постанова президії ВАК України 08.10.2008 N 45-06/7. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v45_6330-08#Text (дата звернення: 27.02.2026)
10. Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2020 р.) : розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / [упоряд.: В. А. Журавель, О.С. Гиляка, Н.М. Вапнярчук]. Харків: Право, 2021. 248с. URL.: <https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/perelik-tem-za-2020.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)
11. Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2021 р.) : розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / [упоряд.: В. А. Журавель, Є.А. Гетьман, О.С. Гиляка, Н. М. Вапнярчук]. Харків: Право, 2022. 280с. URL.: <https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/perelik-tem-za-2021.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)
12. Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2022 р.) : розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / [упоряд.: Є. А. Гетьман, О.С. Гиляка, Н. М. Вапнярчук]. Харків : Право, 2023. С.394с. URL.: <https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/perelik-tem-za-2022.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)
13. Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2023 р.) : розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / [упоряд.: Є.А. Гетьман, О.С. Гиляка, Н.М. Вапнярчук]. Харків: Право, 2024. 332с. URL.: https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/perelik-tem-za-2023_2024_pv4.pdf (дата звернення: 27.02.2026)
14. Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2024 р.) : розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / [упоряд.: Є А. Гетьман, О.С. Гиляка, Н.М. Вапнярчук]. Харків: Право, 2025. С.202. URL.: <https://nals.com.ua/wp-content/uploads/2025/04/perelik-tem-za-2024.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)
15. Постіндустріальне суспільство – це .../ Значення слова. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL.: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BD%D0%B4%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE (дата звернення: 27.02.2026)
16. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL.: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)

17. Трудове право України: Підручник / В.І. Щербина, А.М. Соцький. Чернівці: Технодрук, 2021. 552 с.; Венедіктов С. В. Трудове право України: підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Діа, 2024. 228 с. URL.: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bas_pravo/Trudove-pravo.-Venediktov.2024.pdf (дата звернення: 27.02.2026)

18. Трудове право України: підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко). Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL.: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)

19. Трудове право: підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2021. 544 с. URL.: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4529&download_id=1494&srsId=AfmBOoqot1yBqoxp78trhdH3IKqs0_MOEEEE95daWg3Ie8foTnC15O7BS (дата звернення: 27.02.2026)

20. Трудове право України : підручник / [автор. кол.: С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. 408 с. URL.: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9e5b77cb-8108-4f43-9762-82945593ccb5/content> (дата звернення: 27.02.2026)

21. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с. URL.: http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf (дата звернення: 27.02.2026)

22. Чанишева Г. І. Трудове право України: навч.-метод. посібник / Г. І. Чанишева. Одеса : Фенікс, 2021. 137 с. URL.: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/653a0b72-f41b-490e-b770-c84f249921b2/content> (дата звернення: 27.02.2026)

23. Трудове право України : підручник / за ред. Н. Б. Болотіної, Г. І. Чанишевої. Київ: Знання, КОО, 2000. 563 с.

24. Alan Bogg. Labour, love and futility: philosophical perspectives on labour law. *International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*. Volume 33, Issue 1 (2017) pp. 7–37. <https://doi.org/10.54648/ijcl2017002>. URL.: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:55529747-d98b-4755-b431-7b790b73b8a0/files/m38939cf9606e65a9fdd221b9596e5dd5> (дата звернення: 27.02.2026)

25. Philosophical Approaches to Work and Labor. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. URL.: <https://plato.stanford.edu/entries/work-labor/#Conc> (дата звернення: 27.02.2026)

26. Philosophical Foundations of Labour Law. Hugh Collins (ed.), Gillian Lester (ed.), Virginia Mantouvalou (ed.). Oxford University Press . 12 December 2018. URL.: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198825272.001.0001> (дата звернення: 27.02.2026)

27. Devi Prabha A. A Study on Philosophy of Labour Laws. *International Journal of Innovative Research in Engineering and Management (IJIREM)*. olume-9, Special Issue-1, January-2022. pp.8–13. URL.: <https://www.ijirem.org/DOC/2-a-study-on-philosophy-of-labour-laws.pdf> (дата звернення: 27.02.2026)

28. Open Science Monitoring Initiative, Principles of Open Science Monitoring, Paris, 2025. URL.: <https://zenodo.org/records/17760149> (дата звернення: 27.02.2026)

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)